

Fodor Gabriella DLA, PTE ZMI

Hányféleképpen lehet kóstolni egy hangot?

How many ways can one taste sound?

Beszélgetés Némethy Attilával

Conversing with Attila Némethy

Némethy Attila zongoraművész (1956) a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zongora tanszékének tanára és a Bartók Rádió szerkesztő-műsorvezetője. Több tucat növendéke volt, akik nemzetközi versenyeken dobogós helyezéseket értek el. Rendszeresen felkéréseket kap zenei versenyek zsűriébe, valamint hazai és külföldi mesterkurzusokra. Ezúttal Intézetünk vendége volt, ahol két napos mesterkurzust tartott zongoristákkal, nemcsak zongoristáknak.

Attila Némethy pianist (1956) is the professor of the Piano Faculty of the Budapest Liszt Academy of Music and the editor and presenter of Bartók Radio. He has dozens of students who got podium places in international competitions. Attila receives requests regularly to sit in juries of musical events and to participate in national and international master courses. This time he was the guest of our institution where he held a two-day master course with pianists, not only for pianists.

Bővebben: http://hu.wikipedia.org/wiki/N%C3%A9methy_Attila;
<http://www.lfze.hu/oktatok/1454>

Ha valaki először lép be egy kurzusára, nem tudja, milyen műfaj az, amit éppen lát és hall. Egy performance, tánciskola, meditáció, vagy éppen egy diszkoszvető edzés kötelező tornával. Mindenképpen egy kimondottan szórakoztató műsorban találja magát az ember, ha a közönség soraiban foglal helyet. (Jelen esetben ehhez remekül hozzájárult az Zeneművészeti Intézet hangversenyterme a színpaddal.) Ha viszont aktív résztvevőként adja be valaki a derekát, akkor jól kell állnia a sarat. Nemcsak szellemileg, de fizikailag is. Igen, kétségkívül ez Némethy Attila sajátos műfaja. Ahogy „műsora” folyamán foglalkozik a zongoristákkal, az maga egy komplex színházi élmény. Bármit bárholon lejátszik, színészi képességei, – a paródia (utánzás és túlhangsúlyozás), mozgás, fokozás, koreográfia, show-elemek – lenyűgözőek. A rögtönzés mestere szavakkal és zenével egyaránt. Művész, egyben bűvész, énekes, mágus és komédiás is. Mégis alá tudja rendelni mindezeket a tulajdonságokat magasabb rendű céloknak. Otthonosan mozog a személyiségtípusokban, akárcsak egy pszichodráma tréning vezetője! Összességében az a fajta mozarti játékosság jellemzi, amit az Amadeus című film olyan jól megmutatott. Mindehhez mély alappal szolgál csodálatos családi zenei öröksége, a korai gyerekkorban megkezdett zenetanulás, és a későbbi rádiós tevékenysége, amely széles látókörét állandóan tovább gazdagítja, nagy spektrumú kitekintéssel a zenére és a társművészetekre egyaránt.

- *Isten hozott újra a Pécsi egyetemen idestova 20 év után! Én személy szerint, mint egykori zeneakadémiai tanáromat is üdvözöllek sok szeretettel! Visszaemlékszem a – már nyugodtan mondhatom, hogy – régi szép időkre, amikor Jeunesses Musicales szervezésében tartottál itt kurzusokat ennek az intézetnek az elődjében, az egykori JPTE BTK Zenei tanszékén. Fantasztikus nyüzsgő zenei élet volt itt nyaranta a nemzetközi zenei táborok alkalmával.*

- Én mindig nagyon szerettem Pécsre járni! A 80-as évek közepén örököltém ezt a szép feladatot Falvai Sándortól, amit aztán jó 10 éven keresztül csináltam rendszeresen. Később szétszóródtunk a városban, a zongoristák átkerültek a Mátyás király utcába, majd egy év kimaradt, mert azon a nyáron volt az Európa Cantat, és 3000 énekest kellett elszállásolni. Azután pedig már csak a zenekari tábor maradt meg, ami nagyon vonzó volt – nem utolsó sorban - Ligeti András személye miatt, de a végefelé egyre kevesebben jelentkeztek, és szépen lassan elhalt az egész. Akkor volt igazán jó, amikor még minden egyben volt, egy épületben, egy csapattal.

- *16 éves konzisként toppantam be először az óráidra itt Pécsen. Bennem ez a tábor-élmény úgy maradt meg, mint egy hatalmas, kimerítő nyaralás. Mintha én is messzire elutaztam volna otthonról (egyik évben be is költöztem, hogy még jobban asszimilálódjak, mivel én pécsi vagyok).*

- Komoly munka volt ez, reggel 9-től este 7-ig ment a zenélés, néha 38 növendékkel. De nem volt elég a napi ugrálás, esténként, a nagy meleg ellenére is összejöttünk nemzetközi tanár-diák

focimeccsekre. Emlékszem, Konrád Gyuri rojtosra vert mindenkit lábtengőben és teniszben. Aztán elment futni, hogy csináljon is valamit... Ma is frissebb mindenkinél, pedig 90. életévében van!

- *Kircsi mester idézte fel most az ebédnél, hogy egy ilyen foci alkalmával a zeneszerző Dávid Gyula (Lulu bácsi) lett beállítva bírónak, aki saját brácsaversenyével ijesztgette a játékosokat. Ugyanis sárgalapként használta a sárga kispartitúráját. Kik is tanítottak még akkor ott? (Összeszedtük a tanári gárdát, egy nevet ő mondott, egyet én.)*

- Nem akarok senkit megbántani, és kihagyni. De aki hirtelen beugrik; Konrád György, Kovács Imre – jaj de nagy humora volt - az akkori Kodály Vonósnégyes tagjai: Fias Gábor, Devich János, Ligeti András, vagy a pécsiek: a felejthetetlen Gyermán István, Barth István, Vass Ágnes, Kircsi László...

Hogyan is zajlik Némethy Attila mesterkurzusa?

A zongora és a szavak virtuóza briliánsan játssza elő a darabok részleteit a résztvevőknek, rengeteg egyéb zenei példával illusztrálva azokat: Beethoven Esz-dúr zongoraversenyéből egy pillanat alatt Liszt Dante szonátájának tritónuszaiba torkollik, vagy a c-moll zongoraverseny nagyító alá helyezett részét Chopin g-moll balladájának egyik beszédes felkiáltásaival folytatja. Egy percen belül három különböző Beethoven szonáta egymásnak megfelelő részeit asszociálja egymásból, és még 5-6 más (zenekari és egyéb) művet citál.

Ritmus, belső történések, mozgás-hasonlatok, mozdulatsorok, helyzet-példák szemléltetése; mind kihat az egészre, de sosem öncélúan. A színpadi elemeknek mindig megvan a helye, és hasonlatai mindig célba találnak. A zenei anyagot pillanatok alatt áthelyezi olyan verbális közegbe, amelynek megfelelteti a zenei artikulációt és tagolást, és ezzel a 'szájbarágással' lepleződnek le az oda nem illő hangsúlyok, agogikák, végül letisztul a zene. A gesztusok és a mozgások fontosak számára, amelyek sosem állnak ellentétben a kidolgozatlansággal. Amikor szándékosan eltulozva mutat meg valamit, annak – régi tapasztalataim és a most hallottak szerint is – két célja van: az egyik, hogy magát az interpretációt terelje valamilyen irányba azért, hogy a növendék ki merjen mozdulni önmagából, a másik pedig az, hogy visszatükrözze a játékukat – ami a nevettetésen túl mindig nagy felismerés számukra. Persze, a „vigyázat, túlzok” nála alap-játékszabály!

Fantasztikus előadó, mert mind e közben alakít, átváltoztat, mindezt érthető, megközelíthető módon. Amikor pedig a tanítvány folyamatos játéka közben kommentálja a zenét előre, az eredmény sosem marad el – ha nem ott a helyszínen, akkor később, hetek, akár évek múlva. (ezt saját tapasztalatomból tudom.) A 'kísérleti alany' a színpadon ugyanis vagy elkapja azonnal a hullámot, mint a szörfös, vagy nem. A darabtól is függ, hogy ott abban a pillanatban vissza lehet-e még kapaszkodni a darab mélységeihez. De egy-egy ilyen helyzetgyakorlat után a lényeg, hogy tényleg jobban szól a mű a zongoristák keze alatt.

Még egy adottságot meg kell említeni, ami mindig hihetetlen volt számomra. Némethy Attilának régen és most is ugyanolyan naprakész ujjvégei vannak, mintha naponta több órát gyakorolna. A tizenhatodik csak úgy ropognak a keze alatt! Az már a mágus kategória, hogy ezerféle hangszínben is pompázik minden, amit játszik. Elmondása szerint évtizedek óta nem gyakorol rendszeresen, viszont ott ül a zongora mellett a tanítás során, és egyfolytában zongorázik. Valakinek ez is elég! Szerencsés alkat. Nem ajánlanám senki másnak!

- *Most döbbszem rá, hogy mennyi mindent tanultam tőled öt év alatt, aminek azóta folyamatosan hasznát veszem. Ebben a két napban esszenciálisan kaptam egy nagy dózist, mintegy visszaigazolást, hogy igen, így van, ez az irány.*

- Azt hiszem az a dolgom, hogy amikor tölem valaki elmegy, meglegyen a kulcsa, amivel meg tudja fejteni a továbbiakat, mert megismert egy zeneszerzőt, stílust, korszakot. Akkor megvan a megoldás fele vezető út, és fejlődni fog. Utakat kell elindítani, látni, hogy ez majd valamikor hova érkezik.

Összefoglaltam Némethy Attila két napos mesterkurzusának néhány fajsúlyos mondatát, hogy mások is okulhassanak az elhangzott sziporkáiból, amelyek bármikor újrahasznosíthatók.

Gazdaságosság – virtuozitás:

„A mozgás mindennek az alapja. Pontosán kell tudni, honnan jön az erő. Különben nem gazdaságos a mozgás. Nem csapkodni kell jobbra-balra, hanem pontosan azt a pontot eltalálni, amit kell. Fontos, hogy semmi felesleges mozdulatot ne tegyünk. Mint egy darts játékos. Ne véletlenül találj a tripla 20-ba. A zongorázásban nincs véletlen!”

„Ha bármilyen gyors darabot - mondjuk egy Chopin etűdöt - 'andante' gyakorolsz, de **azt** a darabot, ami és ahogy a szerző által le van írva – akkor garantálom, hogy pár nap múlva megvan tempóban az egész.”

„Ha egy nap nem tudsz egy egész picit-valamit hozzátenni [a gyakorolt darabhoz], akkor már sikerült sokat rontani rajta. Az első pillanatban kellene a zenei lényegét megfogni, és amikor megvan, akkor azt szolgálva keresni hozzá a többit, a hangokat.”

„Csináld meg először mindig a balkezet, aztán a jobbkezet majd kiguberáljuk! Ha így nézzük, már nem is annyira nehéz egy Chopin etűd. [és mutat...] A Chopin etűdök arra tanítanak, hogy ne pocsékoljunk. Spóroljunk mozgást, időt, energiát. Magas térdemeléssel nem lehet olimpiát nyerni 100 méteres síkfutásban.”

...és mindig mutat! Bámulatos volt, ahogy a megformált balkézre lassan felhúzta a jobbkezes építményét. Először szemléltetve glissandókkal, („egy ujjas kesztyűben is lehet zongorázni”) amivel elhitette, hogy „megszólalt a darab”, majd fokozatosan kidolgozta, kijátszotta a hangokat. Ez valóságos bűvészműtávként volt. Tényleg nem tűnt olyan nehéznek.

Mit is mond Beethovenről?

„Beethoven nem ismeri a középutat. Ő vagy nagyon földi - nagyon ember, vagy földöntúli. Folyton ostoroz, követel, dörög, széttép, beleköt. Ugyanakkor pedig éteri dimenzióba fel tud menni hirtelen váltásokkal.”

„Beethovennél nagyobb cezúra nincs a zene történetében. Ha 'ad absurdum' kiveszed Mozartot a zene történetéből, tulajdonképpen nem történik semmi különös. Egy állócsillaggal kevesebb. Az emberiség pedig megrövidül egy csodával. De tisztán zenei szempontból - ha egy Mozart szonátában kicserélsz egy második tételt egy másik szonáta második tételével - nem fog semmi különös történni. Ezt egy Beethoven szonátával nem lehet megcsinálni. Akit nem lehet kivenni, a zene történetéből, az Beethoven. Mert ha nincs Beethoven, akkor nincs Liszt, ha nincs Liszt, akkor nincs Bartók. Az ő hiánya mindent felborít. Beethoven az első, aki szembe ment mindennel.

Gondolj bele – Bach szolga volt, Haydn szolga volt, természetes, hogy ott evett kinn a többiekkel, Mozart szolga volt, Schubert is inkább hazament éhen halni... Ha Beethovent kihúrod a zene történetéből, összeomlik az egész kártyavár. A legnagyobb bástya, Liszt is azt mondta: „lángpallos, Mózes, aki utat mutat”. Végletek, nagy távolságok, a teljes univerzum csengése-bongása.”

Értelmezés, építkezés, formálás, gyakorlás:

„Ha a 4/4-et általában 'alla breve' képzeled el, akkor nagy baj nem lehet. Ha az alla breve-t is alla breve-nek, még jobb... Miért? Mert egy darabban egy nagy zenei gondolat van, azon belül vannak a cezúrák, hangszínváltások. A nagy egész a fontos, és aztán jönnek a részletek!”

„Egy lassú zenét mindig egyszer játssz el gyorsan. Mert attól, hogy lassú, megtalálod azonnal a ritmikáját. Különbözik nem látod át. De ez igaz fordítva is! [Chopin Fantásie-impromptu című zongoradarabján mutatja be]. Mennyi gyönyörűség van egy Chopin futamban, amin átrobogunk! A lassú zenében pedig kohéziót kell találni: mi, honnan hova megy. Összefogni az egészet, különben darabos lesz. Látni az egészet a szerkezetét. Nüanszokon múlik, de nagyon fel kell építeni. Nem mindegy, hogy valami halk és jelentős, vagy csak Józsi bácsi csoszog.”

„A piano nem azt jelenti, hogy makogj. Úgy lesz valami kettő vagy három piano, hogy a dallam például 'mezza voce'. És hogy kijöjjön középarányosan, akkor a közepe legyen 2 piano, a teljesen felesleges kíséret meg 4 piano. De ki nem lukadhat semmi! Az a zene egyik halála! Az utolsó sorban ülő hallgatónak is joga van a jegyéért hallani a zenét és megérteni a zeneszerző üzenetét, érzéseit, szándékait! A forténál is ugyanígy: van valami, ami elviszi a 'balhét', ez a nagy dallam, vagy egy-egy basszus. De néha a fortissimóban is épphogy suhognak a szólamok.”

„Mindig a zene lényegét kell játszani! Ha ügyes vagy, akkor még az összes hangot eljátszod! De ha az összes hangot eljátszod csak jól, és mégsem jön elő belőle a lényeg, akkor akár el se játszottad volna. A hangokból sosem lesz zene!!! A zene követeli meg magának a hangokat! Fordítva nem megy... Először mindig tudd, hogy mit akarsz építeni; kerti wc-t vagy Zeneakadémiát. Nem bántalak, csak sarkosan fogalmazok.”

Bach és a polifónia:

„Bach fent ül a piramis csúcsán. Ugye Ő egy **nagy** zeneszerző! **Nagyon nagy!** Ha nem ír semmit, akkor is nagy zenét csinál. Ez egy **nagy** zene! Nincs motyogás. Az kizárt dolog. Mély fekvésben is ki kell mondani a hangokat, az erős ritmusképlet artikulálásával. Ahol állsz, az egy hatalmas katedrális. Bach az ősatya! Nem egy fürdőszobában borotválkozol. Emelkedettség, magasztosság...”

„Vannak fontossági sorrendek. Első dolog: mit játszol? Bachot! Akkor ne más legyen. Mik a legfontosabb jellemzői? Mit tudok a zenéből kihozni? Mi az a korál? Mekkora legyen az én templomom, mekkora legyen az én hitem, milyen hangnemben van? F-mollban? Az f-moll – a tragédia. A drámának egy még sűrítettebb formája. Ez sem véletlenül van ebben a hangnemben. A hangnemeknek Bach óta van igazi jelentősége!”

„Szólamok? Ez borzasztó nehéz. Technikailag ez nehezebb, mint egy etűd, mert itt milligrammra ki kell számítani, hogy a három szólamnak milyen egysége van. Ne érezzem, hogy egy vagy két kézben van, valahogy ki kell mérni, hogy szólaljon meg. Liszt Mefisztó keringőjében két hang ide vagy oda kit érdekel?! Technikailag ez a nehéz! A szólamarányok. Milyen a hangulata? Nem mindegy, hogy valami lassú vagy lompos.”

A lényeg kibontása:

„Először tanuld meg becsülni az 'egy hangot'. Bár az egy hang még nem zene, egy hangot elviekben bárki le tud ütni a zongorán (de utálom ezt a szót...), de amikor hozzákötés egy másik hangot, azt már akárki nem tudja. Azt csak a művész tudja. A hangpár: nagy sóhaj, egy hang! A következő nem egy másik hang, hanem az előzőnek a libikókája. Nincs állóhang, az első hang hatol előre, és a másodikat csak megérintem. Mint egy simogatás vége!”

A hangpárra láttunk és hallottunk egy igazi mutatványt: az egyik zongora nagy C-jéről kötötte rá a baloldalon álló zongora háromvonalas E-jére. Fél órát csak egy hangpárral foglalkozott! Tulajdonképpen a zongorázás alapjáig ment le, egyben a leglényegesebb alkotóeleméig: a két hang közötti út minőségére legyen igény.

„**Ha érted, hogy az egyik hang miért, és hogyan éri el a másikat, mindent tudsz!**”

„Ha megvan az elképzelésed, nem lehet technikai akadály. Nézd, most csak nyüzsgök a jobb kezemmel, nem hangokat játszom. Persze ennek a gyakorlásához ezerféleképpen kell az ujjvéget is edzeni, de amikor már ez megvan, akkor ezt el kell felejteni, mert különben döcögő, sikerült vagy nem sikerült hangok tömkelege lesz. Azt a nagy kört kell először megcsinálni, amit bejárnak a hangok. A hang megszületik a szívedben, az elmédben, megszólal, és azt korigálod, hogy a füled is részt vegyen a munkában. Minden sejted.”

A fenti mondatok remekül illusztrálják, hogy Némethy Attila folyamatosan figyel a művész, a kritikus, a tanár és a koncert-hallgató fülével egyidejűleg.

- *Nyilván téged is alakítanak a tanítványok, Te is állandóan változol, tanulsz a tanítás során...*

- Amikor 30 éves korom körül elkezdtem tanítani, rájöttem, hogy én mennyi ostobaságot zongorázom és zongoráztam össze eddig, és arra is, hogy meg kell bizonyos hibákat fogalmazni, és utána meg is mutatni, hogy miért rossz úgy. Rájöttem, hogy ugyanazokat a hibákat csináltam én is. De ha olyan jól el tudom magyarázni, akkor én ezt miért nem tudtam? Miért nem vettem én ezt észre? Mert nem kellett megfogalmazni. A tanítás rávezet megoldásokra, szó szerint nagyon sokat lehet tanulni belőle.

- *Nálad ráadásul nem az a helyzet, mint azoknál, akik azért lettek jó tanárok, mert küzdöttek saját korlátaikkal, és nem mert nem tudtak valamit ösztönösen megoldani, elemezni kezdték...*

- Nem, nem, bennem rengeteg hiányosság volt és van! Annak idején a maga módján autodidakta módon tanultam. Pedig a világ legjobb tanárai oktattak: Komjáthy Manyi nénihez jártam 4 éves koromtól. Aztán felvettek a Zeneakadémia Kivételes Tehetségek képzőjébe, ami akkor indult Kovács Dénes jóvoltából. Máthé Klári nénihez jártam 12-15 éves korom között, de ha megkérdeznék, hogy mit is tanított nekem, akkor fogalmam se lenne. Nagyon gyerek voltam én – és ma is az vagyok. Klári néni biztos hintette a magokat, ami később beépült, de én akkor még hátulgombolós korszakomban voltam. Aztán jött a Hernádi Lajos tanár úr, és onnantól el tudom mondani, hogy abban a két évben mit tanultam. Hernádi megtanított gondolkodni, rengeteget tanultam tőle.

Ezt követte egy érdekes történet – amiről nem szívesen beszélek - hiába is kérded. Legyen elég annyi, hogy 19 évesen ott álltam negyedéves zeneakadémistaként, és tudatták velem, hogy ha Hernádi Lajos aláírása szerepel a diplomán. akkor maximum két év katonaságra számíthatok! Semmi Filharmónia, semmi ösztöndíj, szólistaság. Átkerültem Kadosa tanár úrhoz. Nem is volt nagyon más választásom. Két évet eltöltöttem Kadosa mester-osztályában, és 21 évesen lediplomáztam. De a politikát egy életre megutáltam, minden szinten. Ma is utálom! Főleg ahogy itt művelik. Pancserek!

- *Legendás hírű diplomakoncerted volt a Zeneakadémia Nagytermében, ahol a Chopin 24 etűdöt és a Liszt: h-moll szonátát játszottad.*

- Igen, ehhez is gondolom kellett Pali bácsi tanár úr kapcsolatai. Kitaláltam ezt a műsort, mert szerettem volna a Nagyteremben diplomázni, és elé álltam. Ő erre felhívott valakit: „Szervusz, beküldök hozzád egy gyereket, egy lehetetlen műsora van, de megcsinálja, ez olyan!” Bementem nagy hátszéllel, szívélyesen fogadtak kávéval, nagyplakát-tervvel. Betettek a Filharmónia bérletbe, és megláttam minden oszlopon kiplakátózva a diplomakoncertemet a városban. Persze, telt ház volt. Normális esetben diplomahangversenyre oda se adták nagyon a Nagytermet. Még egy listára is rákerültem, arra a harmincas listára, akiket akkor nem hívtak be katonának. Termeltem a devizát úgy látszik. Akkoriban rengeteg versenyen vettem részt, és rengeteget utaztam.

- *Sok mindent hoztál hazulról is. Szó szerint az anyatejjel szívta magadba a zenét.*

- Igen, anyám Böszörményi Nagy Bélánál diplomázott, de tanította Dohnányi Ernő és Bartók Béla is néha. Van olyan plakátom, amin a kis Cziffra Gyurikával szerepel egy koncerten.

- *Nagyon fejleszti a zene átlátását – jól hallását – az, ahogy az órán „zenekari szólamot” rögtönözöl bármilyen darabhoz, vagy éppen azt játszod bele, amit hallani kéne egy viharos kavalkád belsejében. Egyidejűleg tupírozod és redukálod a darabot! És ez ráadásul milyen inspiráló a növendéknek, és felüdítő élmény a hallgatónak! Zeneszerzésre nem adtad a fejed?*

- Erre van egy régi történetem, ami épp a közelmúltban köszönt vissza. Írtam egy opus 1-et és utolsót 1966-ban! Ugyanis elutaztunk valahova Lengyelországba szüleimmel, ahol akkor több volt a rom, mint a ház. Én arra emlékszem, hogy ott valahova elmentünk - gondolom Auschwitzba - és anyám zokogott, mint a záporosó. Nem értettem semmit. Én rángattam a papa kabátját, és kérdeztem mi baja van anyunak? Papa mesélt arról, mit látunk, próbálta egy 10 éves gyereknek a háború borzalmaival megmagyarázni. Mentünk haza a vonattal, és nekem „zene volt az agyamban, amit le kellett írni”. Hazaértünk, én bevonultam a szobámba, és öt órán keresztül megszülettem egy három tételes szvitet „Varsó bombázása, az emberek szenvedése és az újjáépítés”, ami hihetetlenül pocsek tákolmány volt.

De 1966-ban megérkezett Budapestre Dmitrij Sosztakovics, aki nem egy kis alakja a zenetörténetnek. Nem tudom, hogy, de a papám írt neki egy levelet, hogy neki van egy tehetséges gyereke, és...

Pár nappal később a Népszabadságban olvastuk: „Dmitrij Sosztakovics Budapesten – interjú”. Faggatják benne a programjáról, hogy mit fog csinálni ezekben a napokban. Ő pedig felsorolta, hogy milyen politikusokkal találkozik, megy Kádár Jánoshoz, két nap múlva este lesz a Katyerina Izmajlova című operájának bemutatója, de délelőtt egy tízéves magyar kisfiú meghívását fogadta el, akit meglátogat otthonában. Na, innen tudtuk meg, hogy holnapután jön hozzánk Sosztakovics. Ment a nagytakarítás, aztán – díszkísérettel – megérkezett hozzánk egy szemüveges bácsi.

- *Hihetetlen! Tényleg vendégül láttátok Sosztakovicsot?*

- Persze, ott ült a nappaliban! Három hónapig nem lehetett leülni abba a fotelbe! Én bemutattam neki a tudományomat: zongoráztam neki fél óráig minden félét, ő biztos nagyokat bólogatott, én alig vártam, hogy elmenjem. Akkor nekem csak egy bácsi volt... – én 7 évesen Wilhelm Backhausnak is játszottam Genfben, de nekem az se mondott semmit. Egy volt a sok közül, aki megvakarta a fülem tövét. Gyerekként ezek a nevek nekem nem mondtak semmit. – ...majd „Sosztakovics gewidmet” átnyújtottam neki a darabomat. Mekkora élmény lehetett szegénynek! De mint később teljesen véletlenül kiderült, nem dobta el...

- *Mennyivel előbb írtad rá, hogy Sosztakovicsnak ajánlod? (cinikusan...)*

- Tényleg neki ajánlottam, mert Sosztakovics Románccal nyertem meg előtte két héttel a kerületi versenyt.

- *Micsoda egybeesés! Mi a történet folytatása?*

- Szóval jött Sosztakovics, nekiadtuk az opus 1-et, ő nagyon örült, hazament, mi nagyon boldogok voltunk, és eltelt majd 50 év. Aztán pár hete egy Bartók rádió „rajongónak” valahogy a tudomására jutott, hogy én írtam egy opus 1-et, és miután én szívesen levelezek a hallgatókkal, válaszolok, ha kérdeznek, valahogy rákérdezett. Én már alig emlékeztem erre, csak annyira, hogy igen, volt valami kis gyerekkori próbálkozás, és persze már rég nincs meg a darab. A hallgató pedig erre vette a fáradságot, és írt a Sosztakovics lányának, aki épp most készül kiadni egy teljes Sosztakovics monográfiát, minden apró részlettel. Kikutatták a Sosztakovics archívumból a neki ajánlott fantasztikus darabomat, beszkenelték, és elküldték ennek a rádióhallgatónak. Sosztakovics lánya írta neki, hogy nagyon szeretnék megtudni, ki ez a kisfiú, mi lett ebből a kisfiúból, mert minden érdeklőket, ami azokban a napokban történt Budapesten, és kevés adatuk van. Annyit tudnak, hogy akkor volt az operabemutatója, de vannak hiányzó láncszemek, mert Sosztakovics itt volt több napig, és csak kettőről tudnak részletesen. Egy ilyen monográfiában azonban a többire is szükségük lenne. Aztán nagyon megörültek, hogy épp jelentkezett valaki, aki tudott ezekről a hiányzó részletekről.

- *Ez a darab egyébként megszólaltatható?*

- Csak ha mazochista vagy! Nem ajánlom! Mozart jobb. Én többet soha nem írtam, és nem is fogok, nem is akartam soha zeneszerző lenni, csak ott akkor megihletett ez a téma. De még egy ilyen történet arra, hogy milyen kicsi a világ, és hogy milyen kis dolgok, milyen „véletlenek” léteznek...

A következő sztori is különleges. Dohnányihoz járt Édesanyám a Széher útra, a Dohnányi villában volt zongoraórája, ő is 21 évesen diplomázott, 1937-ben. Amikor anyáméknak telibe találták a lakásukat, kibombázták zongorával együtt, akkor Fischer Annie írt egy hosszú támogató levelet a minisztériumhoz,

hogy adjanak a neki egy zongorát, mert kiváló zongoraművész, és nagyon támogatja. Ő nagyon sokat, az 50-es évek végéig. Aztán jött három gyerek, háború, meg 56...

Visszatérve a történethez: eltelik 10-20 év, Anyu tanít a zeneiskolában, jönnek az új növendékek, mondják a nevüket:

- „Hol laksz? (be kell írni a naplóba)
- A Széher úton.
- Hány szám alatt?
- Huszonnégy.
- (Anyám elhűl...) De hát az a Dohnányi villa volt!
- Igen, abban a lakásban lakunk. Négylakásos társasház, mi a földszinten lakunk. Tessék eljönni, Mimi néni.” Mama 25 év múlva elment a régi zongoraórái helyszínére, visszaemlékezett, mi hol volt, hol ült a mester.

De a történetnek még nincs vége, mert ilyen még előfordul. Eltelik ismét 25 év, a kislány eltűnt a nagyvilágban, nem tudni, mi történt vele, és én a rádióban ezt a történetet egyszer elmeséltem egy Dohnányi mű kapcsán. 15 perc múlva emailt kapok: „Attila, rólam beszéltél az előbb, Zsófi vagyok, kint élek Hollandiában, ügyvéd lettem, teljesen véletlenül hallottam a történetet a rádióban, soha nem hallgatom, de épp be volt kapcsolva interneten a Bartók Rádió, és eldobtam a konyhában a lábost.” Pont azt a pillanatot hallotta meg, amikor én épp erről a történetről beszéltem a Muzsikáló Délutánban! Ráadásul a Dohnányi egyesület főtitkára...

- *Rengeteg érzékeny művész-növendék között nehéz lehet empatikusnak lenni. Mindenkivel máshogy kell bánni. Hogy találod meg a hozzájuk vezető utat?*

- Tudja a fene. Remélem jól. A kulcsszó fontos! Ki mire indul be. Valakinek a „mákkostészta”, valakinek a „káhlyacső”, valakinek a „fel a fejfel”... Valahogy azt kell megérezni, hogy kinek mire van szüksége az adott pillanatban. Például egy vizsga előtti szituációban úgy gondolom, hogy Y-nak egy sms-t el kell küldenem. Tudom, hogy most fog kimenni a pódiumra, és abban a stádiumban van, hogy erre szüksége van. Én gyakran tartok 'zongoraórákat' az utolsó negyed órában, ami csak egy kulcsszó. Elgondolom, hogy ő épp várakozik, tördeli a kezét. Beülök a vizsgára, kettővel előtte megírom neki az sms-t. Nem egyszer mondják, hogy az a bizonyos sms mennyire jól esett nekik akkor, mert pont arra a pár szóra volt szükségük ahhoz, hogy felszabaduljanak, vagy, hogy jobban zongorázzanak. Mindenkinek a rászabott üzenetet próbálok küldeni. Igyekszem beleélni magam az ő helyzetébe.

- *Csak ki akartam provokálni ezt a titkot, hiszen – bár az én időmben még nem mobiltelefonoztunk –, de nagyon is részese voltam ezeknek az átváltozásoknak!*

- Igen, emlékszem, milyen jókat vitatkoztunk. Te az a típus voltál, akit jól fel kellett bosszantani (sőt akár sértegetni), és utána mindig nagyon jól játszott.

- *Most már utólag nagyon örülök ezeknek a módszereknek!*

- Ezt szinte csak Veled alkalmaztam! [nevet...] Volt egy növendék. Az egyik vizsgán következetesen rossz hangot játszott, de minden egyes sorban. Olyan hangot cserélt össze, ami lehetetlen, hogy rosszul lett volna megtanulva, egyébként is egy közismert etűdről van szó. Majdnem kidobták. Nem hagytam, harcoltam érte. Végül kiderült, hogy ha szegény meghallja azt a szót, hogy „etűd”, egyszerűen leblokkol. Tettem egy kísérletet. Odaadtam neki egy kottát, hogy tanulja meg. Gyönyörűen lejátszotta, majd a fülébe súgtam, hogy „ez egy etűd”. Ezután semmi különösebb baja nem volt az etűdökkel. Valamit el tudott hinni... Valahogy úgy. Meg kellett érteni, mi a baja, és egyszerűen szeretetre volt szüksége. Mellesleg az egyik legjobb diplomát játszotta a következő évben!

- *Nagyon nehéz megítélni egy produkciót akkor is, amikor 'készen van', vagy mondjuk így: 'rendben van', mivel ezen a renden túl már szubjektív a hallásunk és az izlésünk.*

- Kész sosincs... Nem lehet ezt megítélni. Gondolj bele... Engem nagyon dühít, amikor valaki magabiztosan kijelenti, hogy ennek vagy annak a műnek ez vagy az a tempója. Akkor vagy Glenn Gould vagy Szvjatoszlav Richter alkalmatlan a zenei pályára, hiszen hanyatt-homlok ellenkező tempóban,

stílusban játszanak, mondjuk egy Bach fűgát. De mindkettő zseniális. Azért mert az egyik tetszik, a másik törvényszerűen nem fog? Ilyen nincs a zenében! Nem vagyunk csalhatatlan ítések.

- *Mondtad, hogy manapság rengeteg növendéked van a Zeneakadémián, és a kimenők között is számos olyan, aki sokra vitte. Mégis, mondanál egy-két ígéretes nevet?*

Nem! Egyszer már gondoltam, hogy összeírom. Az én elmúlt 10-20 évemben, ha nem volt 30 nemzetközi versenygyőztes, akkor egy se. Volt olyan év, amikor egészen meglepő eredmények születtek: aki elindult egy versenyen, az meg is nyerte. Én lepődtem meg a legjobban. Meg ő. A rádióversenyeken vagy a Szegedi Bartók Béla Nemzetközi Zongoraversenyeken kívül számos külföldi versenyről jöttek el a növendékeim díjakkal. Nagyon szerencsés vagyok a növendékeimmel. Egyik jobb, mint a másik! Nagyon nagy a felelősség a rendkívüli tehetségek gondozása is: vigyázni kell a sok nemzetközi siker mellett a mértékre, mert 20 évesen még nincs annyi a púpjában, hogy belökjék a sivatagba. Ráadásul a sikert kicsit nehezebb elviselni, mint a kudarcot! Volt, aki majdnem ebbe ment tönkre lelkileg, de fizikailag is!

Egy valakit mégis megemlítek, hiszen Pécsen vagyunk. Pár éve a Különleges Tehetségek Iskolájába jár Balogh Ádám, aki 16 éves, egy tüneményes kis-nagyfiú, tucatnyi versenygyőztese van. Megyimoreczné, Schmidt Ildikó tanította itt Pécsen, és most Eckhardt Gáborral közösen nyúzzuk. Bízom benne, hogy még fogjuk emlegetni a nevét.

- *Életed nagy részét a transzcendens magasságokban való létezés és kommunikáció határozza meg. Bach-hal, Beethovennel, Mozarttal, Chopinnel társalogsz, őket, illetve az ő örökérvényű üzeneteiket közvetíted. Hogyan tartod az egyensúlyt magaddal, a világgal, és ez hogyan hat vissza a növendékeidre?*

- Megélek katartikus élményeket a zene és a tanítás révén, különben meg nem foglalkozom ilyesmivel. Igen, olyan emberek vesznek körül, akikkel effektív művészettel dolgozunk, mégpedig a művészet velejével. Én nem vagyok egy lélekbúvár típus, de tulajdonképpen mégis mindig ezzel foglalkozom. Vannak olyan tanárok, akik nagyokat beszélgetnek a növendékeikkel, lelki társakká válnak. Én nem ez a típus vagyok. Én ráfekszem, kimasszírozom, addig kerülgetem, lökdösöm, amíg csak nem jönnek az eredmények. Igyekszem azt elérni, hogy bízzon magában, higgye el, hogy ő is meg tudja csinálni, és több olyan növendékem volt, aki a zárkózottságból pont a saját eredményei révén nyílt ki. Nem azért, mert én megfejtettem az ő lelkét, hanem mert megtaláltam mi az, ami neki kellett, amivel segítette kibontani önmagát. Egyszerűen, ha bejön, és szeretetet kap, de ha úgy érzem, hogy másra van szüksége, kiszekálom a lelkét.